

Jomkipurski rat

Farkaš, Dinko

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:758593>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za povijest

Dinko Farkaš

Jomkipurski rat

Završni rad

Mentorica: doc. dr. sc. Slađana Josipović Batorek

Osijek, 2019.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za povijest

Mađarski jezik i književnost i Povijest

Dinko Farkaš

Jomkipurski rat

Završni rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, znanstveno polje povijesti,
znanstvena grana hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest

Mentorica: doc. dr. sc. Slađana Josipović Batorek

Osijek, 2019.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojom vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Štrossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

t. Osijeku, datum

12. rujna 2019

Dinko Fuderaš, O122224153
ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Jomkipurski rat, poznat kao i Ramadanski ili listopadski rat četvrti je po redu arapsko-izraelski sukob. Prije početka rata došlo je do niza provokacija uzduž novoosvojenih izraelskih područja, posebice na Sueskom kanalu gdje su Egipćani stalnim artiljerijskim napadima pokušali oslabiti Izrael, posebice iz razloga što je Egipat bio višestruko veća država od Izraela i Izraelci si nebi mogli priuštiti velike gubitke dok je Egipat mogao. Kao odgovor na učestala bombardiranja, Izrael je na prijedlog generala Haima Bar-Leva izgradio istoimenu liniju, odnosno niz utvrda koji bi trebali spriječiti potencijalni egipatski napad. Uskoro kreće i do arapskog naoružavanja tada modernim sovjetskim oružjem i pripremama za iznenadni napad kako bi se vratila natrag izgubljena područja iz Šestodnevnog rata. Za sve to vrijeme Izraelci nisu vjerovali da će doći do novog rata, a još veći problem su bile izraelske mobilizacije koje su ozbiljno oštetile državnu ekonomiju. Upravo na Jom Kipur će krenuti novi rat i to na dva bojišta, Izrael će se morati boriti istovremeno sa sirijskom vojskom na Golanskoj visoravni i s Egiptom na Sueskom kanalu. U nastavku će se prikazati daljnji tijek rata i konačan ishod istog.

Ključne riječi: Egipat, Sirija, Izrael, Sadat, Bar-Lev, Jom Kipur, Sueski kanal

Sadržaj

Uvod.....	1
1. Rat iscrpljivanja.....	2
2. Bar-Lev linija	3
3. Sadatov dolazak na vlast i pripreme za rat	4
4. Neuspjeh izraelskih obavještajnih službi	7
5. Naoružanje	9
5.2 Egipatsko-sirijska arapska koalicija	9
5.2 Izraelska vojska	11
6. Početak rata	12
6.1 Egipatski napad i prelazak Sueskog kanala	12
6.2 Stanje na Golanskoj visoravni	13
7. Izraelski protunapad i kraj rata	14
8. Posljedice rata i mirovni sporazum u Camp Davidu 1978.....	15
9. Zaključak.....	17
10. Slikovni prikazi	18
11. Izvor priloga	21
12. Popis literature.....	22

Uvod

Jomkipurski rat četvrti je po redu arapsko-izraelski sukob. Do rata je došlo kao posljedica Šestodnevnog rata iz 1967. kada je izraelska vojska (IDF) iznenadnim napadima osvojila velik teritorij na štetu svojih arapskih susjeda. Arapi, osramoćeni brzim porazom u ratu, nisu imali drugih opcija nego ući u ponovni rat s Izraelom kako bi vratili izgubljeni teritorij. Cilj završnog rada je pojasniti uzroke koji su doveli do rata, sam tijekom rata kao i posljedice koje su bitno utjecale na Bliski istok. U početnim poglavljima objasnit će se razlog pokretanja rata iscrpljivanja pokrenutog od strane egipatskog predsjednika Gamal Abdel Nassera i koji je bio smisao tih provokacija, zatim koja je bila funkcija Bar-Lev linije. Prikazat će se prve godine vladavine Anwara el Sadata, koji je naslijedivši Nassera, promijenio politiku u odnosu na zapadne sile i Sovjetski Savez, kao i tijekom arapskih priprema za novi sukob. Četvrto poglavlje govori o tome kako je došlo do saznanja izraelskih službi o napadu tek dan prije početka rata. U nastavku će se prikazati kojom su opremom suprostavljene strane raspolagale u ratu, potom njegov početak i stanje na oba bojišta u prvim danima. U završnim poglavljima govorit će se o izraelskoj protuofenzivi kojom su Egipat i Sirija izbačeni iz rata, njegovim posljedicama i mirovnom sporazumu u Camp Davidu. Na kraju, rat će se prikazati i u slikovnim priložima, nastojeći što bolje dočarati žestinu sukoba.

1. Rat iscrpljivanja

Debakl iz 1967. godine doživljen je kao nesreća veća od one iz 1948. jer se dogodila nakon što su Arapi bili sigurni da su nadvladali svoje nedostatke i bili u potpunosti spremni za borbu. Egipćani su po drugi put bili prisiljeni suočiti se s problemima ranjivosti i nemoći. Poraz je doživljen kao nacionalni neuspjeh za koji su bili odgovorni sami arapski režimi.¹ Predsjednik Egipta Gamal Abdel Nasser izjavio je da će rat iscrpljivanja biti potreban kako bi se Izrael uklonio s teritorija koji je okupirao tijekom Šestodnevno rata 1967. godine.² Izraelci su na egipatska bombardiranja odgovarali s dubokim upadima komandosa unutar Egipta, kao i zračnim napadima u kojima je izraelsko zrakoplovstvo gađalo egipatsku protuzračnu obranu od Bar-Lev linije do dubine egipatskog teritorija. Cilj upada bilo je natjerati Egipat na prekid vatre, a istovremeno potaknuti da dođe do promjene režima „iznutra“.³ Tijekom rata iscrpljivanja okarakteriziranog stalnim razmjenama artiljerijske vatre, upadima komandosa i, u završnoj fazi, izraelskim zračnim napadima na prednje crte egipatske obrane i strateške ciljeve u dolini Nila, odjel za obavještajne poslove IDF-a odigrao je važnu ulogu, opskrbljujući izraelske komandose i zrakoplove podacima o ciljevima. Njegovi glavni uspjesi uključivali su prikupljanje obavještajnih podataka o infrastrukturi protivnika.⁴ Zbog tih napada Nasser tajno leti u Moskvu u siječnju 1970. kako bi uvjerio Sovjete da mu isporuče protuzračne sisteme SAM-3, kao i poboljšani SAM-2 s ciljem jačanja obrane. U ožujku 1970. tri eskadrile Mig-ova 21 dopremljene su u Kairo, Asuan i Aleksandriju. Izraelci su pokušali prekinuti premještanje SAM „kišobrana“ prema istoku, ali djelomično jer su bili uspješni samo protiv SAM-2 sistema.⁵ Sjedinjene Američke Države su 19. lipnja 1970. predstavile prijedlog za okončanje rata s ciljem smanjenja regionalne napetosti. Ovaj prijedlog, priopćen Izraelu, Egiptu i Jordanu, kao i Sovjetskom Savezu, pozvao je zaraćene strane na poštivanje međusobnog suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke neovisnosti i na izraelsko povlačenje s teritorija okupiranih u sukobu 1967. godine. Nakon početnog oklijevanja, egipatski predsjednik Gamal Abdel Nasser pristao je na prekid vatre od 90 dana i uspostavu zone mirovanja od 80 kilometara s obje strane Sueskog kanala pozivajući se na održavanje vojnog statusa quo. Taj sporazum je naposljetku okončao rat iscrpljivanja, a neprijateljstva su prestala u ponoć 7. kolovoza 1970.

¹ Asher Dani, *The Egyptian Strategy for the Yom Kippur War*, (London, 2009), 13.

² Kumaraswamy P.R., *Historical Dictionary of Arab-Israeli Conflict*, (2006), 285.

³ Dunstan Simon, *The Yom Kippur War 1973 (2), The Sinai*, (2003), 12.

⁴ Black Ian, Morris Benny, *A Israel's secret, A History of Israel's Intelligence Services*, (New York, 1991), 283.

⁵ Dunstan, *The Yom Kippur War 1973 (2), The Sinai*, 12.

godine.⁶ Nakon preuzimanja dužnosti, predsjednik Egipta Anwar el Sadat pristao je na obnovljeni prekid vatre nakon što su Sjedinjene Države obećale kredit od 500 milijuna dolara Egiptu.⁷ Na kraju su Egipćani ocijenili rat iscrpljivanja sjajnim uspjehom, unatoč činjenici da su izgubili nekoliko tisuća vojnika i civila. Stekli su samopouzdanje i naučili kako da se suprostave glavnom razlogu njihova poraza iz 1967. – izraelskom zrakoplovstvu.⁸

2. Bar-Lev linija

Izraelski šef stožera Haim Bar-Lev (1924–1994), kao odgovor na rat iscrpljivanja osmislio je obrambeni sustav na istočnoj obali Sueskog kanala. Izgradnja obrambene linije započela je krajem 1968. i obuhvaćala je 30 uporišta uz Sueski kanal i još 11 utvrda udaljenih 8–12 kilometara istočnije.⁹ Izgradnja linije koštala je Izrael 300 milijuna dolara. To je bio niz malih, izoliranih utvrda, a svaka je imala po dvadeset, trideset vojnika. Utvrde su izgrađene kako bi zaštitile vojnike od artiljerijskih napada tijekom rata iscrpljivanja. Rovovi, nasipi od pijeska, bodljikave žice i minska polja okruživali su utvrde. Utvrde su služile kako bi štatile ceste i raskrižja koja su se protezala natrag prema Sinaju, kao i za kontrolu kanala. Ukoliko bi Egipćani pokrenuli napad, glavna uloga utvrda bila bi zadržati početni napad, dok bi se istodobno prikupljali podaci o jačini neprijateljskih upada. Kada je izgrađena Bar-Lev linija na nekim mjestima su se nalazila podzemna spremišta za gorivo. U slučaju egipatskog pokušaja prijelaza, gorivo bi se pustilo u kanal i zapalilo u moru. Ipak, zbog zapuštenih instalacija plan nije bilo moguće ostvariti.¹⁰ Neki izraelski generali smatrali su liniju preslabom u slučaju ozbiljnijeg napada. General Ariel Sharon, koji je preuzeo južno bojište 1970., smatrao je da se utvrde trebaju zatvoriti, ali da se održi izraelska nazočnost s oklopnim patrolama kod kanala. General David Elazar izjavio je u Glavnom stožeru da linije pružaju obavještajne podatke i da izraelska zastava na kanalu predstavlja važno političko stajalište.¹¹ Jedan od primarnih zadataka IDF-a bila je zaštita vojnika što je također bio jedan od razloga izgradnje Bar-Lev linije. Slom izraelske obrambene linije bio je neizbježan jer se samo petstotinjak izraelskih vojnika suočilo

⁶ Kumaraswamy, *Historical Dictionary of Arab-Israeli Conflict*, 282.

⁷ Kumaraswamy P.R., *Historical Dictionary of Arab-Israeli Conflict*, 285.

⁸ Dunstan, *The Yom Kippur War 1973 (2), The Sinai*, 13.

⁹ Kumaraswamy P.R., *Historical Dictionary of Arab-Israeli Conflict*, 41-42.

¹⁰ Dunstan, *The Yom Kippur War 1973 (2), The Sinai*, 11.

¹¹ Rabinovich Abraham, *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformed the Middle East*, (New York), 17.

sa 80 000 egipatskih, kao i što je preko 10 000 granata palo na liniju u prvim minutama rata.¹² Samo je ograničen broj uporišta bio potpuno operativan pri izbijanju rata 1973. godine. Izraelci su mislili da će niz utvrda i drugih obrambenih sustava na točkama uz kanal biti u mogućnosti podnijeti ofenzivu iz smjera Egipta. Međutim, u ranim satima Jomkipurskog rata, egipatske snage ne samo da su uspjele prijeći kanal, već su lako pregazile i obrambene utvrde Izraela. Većina izraelskih žrtava u počecima rata dogodile su se upravo u utvrđenim bunkerima i bazama koje je osmislio Bar-Lev.¹³

3. Sadatov dolazak na vlast i pripreme za rat

Anwar el Sadat došao je na čelo države poslije smrti Gamal Abdel Nassera koji je preminuo 28. rujna 1970. u 52. godini. Prethodno je zajedno s Nasserom bio jedan od organizatora tajne organizacije Slobodnih oficira koja je 1952. izvela državni udar svrgnuvši kralja Faruka.¹⁴ Početkom svoje vladavine Sadat si je zadao dva zadatka, prvi je bio da ukloni sve prepreke za novi rat s Izraelom, dok je drugi bio unaprijediti diplomatske odnose sa zapadom. Premda je znao da su Sovjeti podupirali njegove političke protivnike, Sadat je ipak potpisao sporazum o prijateljstvu 1971.¹⁵ Sredinom srpnja 1972. Egipat je protjerao 20 000 sovjetskih savjetnika. AMAN, izraelska vojna obavještajna služba, taj je potez protumačio kao potvrdu Sadatove namjere da za sada ne ide u rat s Izraelom, budući da je protjerivanje također značilo barem privremeni prekid izvoza sovjetskog oružja u Egipat i opće slabljenje njegove vojske. Kasnije je opravdavao svoj potez i javno kritizirao Moskvu jer nije pružila Egiptu određene kategorije oružja koje su Amerikanci spremno pružali Izraelcima.¹⁶ Također, Sadat je imao i svoje regionalne interese koji su uključivali i novi rat sa Izraelom, a koji su se kosili sa sovjetskom politikom detanta.¹⁷ To je pojačalo AMAN-ovo uvjerenje da je Sadat svjestan inferiornosti svoje vojske prema IDF-u te da je odbacio vojnu opciju. Zapravo, Sadat je djelomično bio motiviran željom da se oslobodi sovjetskog utjecaja i da neće dopustiti Moskvi da spriječi njegovu odluku o pokretanju rata. Prema AMAN-u, Sadatovo protjerivanje sovjetskih savjetnika bilo je prvenstveno namijenjeno uvjeravanju Sjedinjenih Država da je Egipat napustio Sovjetski Savez i da je htio postići političko rješenje za sukob na Bliskom

¹² Dunstan, *The Yom Kippur War 1973 (2), The Sinai*, 2003, 12.

¹³ Kumaraswamy, *Historical Dictionary of Arab-Israeli Conflict*, 42.

¹⁴ Kuvačić-Izepa Mate, *Thanatos-anđeo heroja*, (Split, 2002), 499-500.

¹⁵ Zgudić Borna, Kasapović Mirjana, *Bliski istok, povijest i politika*, (Zagreb, 2016), 67.

¹⁶ Black, Morris, *A Israel's secret, A History of Israel's Intelligence Services*, 298.

¹⁷ Zgudić, Kasapović, *Bliski istok, povijest i politika*, 67.

istoku, u kojem bi samo Washington mogao posredovati.¹⁸ Osim toga, ovaj potez uslijedio je nakon pokušaja Hafeza al-Assada, koji je postao predsjednik Sirije u studenom 1970. godine, da signalizira Sjedinjenim Američkim Državama da je njegova zemlja također spremna za političko rješenje. Dok Sirija nije formalno prihvatila Rezoluciju 242 Ujedinjenih naroda, u vrijeme njezina usvajanja od strane Vijeća sigurnosti, Assad je u ožujku 1972. objavio da će Sirija prihvatiti rezoluciju, pod uvjetom da se Izrael povuče iz svih arapskih teritorija osvojenih u Šestodnevnom ratu. Dana 22. studenog 1967., više od šest mjeseci nakon kraja Šestodnevnog rata, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda usvojilo je Rezoluciju 242 koju je predložila Velika Britanija. Intenzivni diplomatski pregovori osigurali su jednoglasno odobrenje Vijeća sigurnosti. Rezolucijom je proglašena "nedopustivost stjecanja teritorija ratom", pravo svake države u regiji da živi u sigurnosti i da živi u miru unutar sigurnih i priznatih granica bez prijetnji silom te potrebu za rješanjem problema izbjeglica.¹⁹ Unatoč tome, barem s arapskog stajališta, Sjedinjene Države nisu učinile mnogo u odgovoru i nisu pokušale potaknuti značajne izraelske promjene u smislu teritorijalnog kompromisa, navodeći Sadata da krene s prijetnjama ratom. Uz to Sadat je bio pod sve većim pritiskom zbog rastućih ekonomskih problema u Egiptu, naglašenih studentskim neredima u Kairu u siječnju 1973. godine.²⁰ Koordinacija između Egipta i Sirije za predstojeći rat započela je u veljači 1973. kada je egipatski ratni ministar Ismail odletio u Damask kako bi obavijestio Assada o Sadatovim namjerama. Ministar je naveo tri razdoblja koja su egipatski vojni planeri smatrali prikladnima za napad, a to su bili svibanj, kolovoz i rujna - listopad. Assad je 23. travnja tajno sletio u Egipat na dvodnevne razgovore sa Sadatom. Njih dvojica složili su se o uspostavi koordinacijskog vijeća sastavljenog od visokih vojnih časnika iz obje zemlje.²¹ 21. kolovoza 1973. dolazi do sastanka sirijskog i egipatskog vojnog vodstva. Sirijci, koji su doputovali iz Latakije u Aleksandriju, koristili su civilnu odjeću i lažne putovnice kako ne bi bili primijećeni. Ubrzo su odvedeni u nekadašnju palaču kojom se koristila egipatska vojska. Ondje su im se pridružila još osmorica egipatskih generala predvođena ministrom rata Ahmedom Ismailom. Na sastancima, koja su trajala iduća dva dana dogovoren je iznenadni napad na Izrael iz dva smjera. Sve je bilo dogovoreno osim točnog dana napada koje je bilo prepušteno predsjednicima država.²² Egipat i Sirija intenzivno su pripremali svoje oružane snage kako bi u pravom trenutku mogli osvojiti određene strateški bitne pozicije, te su tako u određenim granama vojske, ponajviše u kopnenoj vojsci i ratnom

¹⁸ Black, Morris, *A Israel's secret, A History of Israel's Intelligence Service*, 299.

¹⁹ Kumaraswamy, *Historical Dictionary of Arab-Israeli Conflict*, 218.

²⁰ Tessler, Mark, *A History of the Israeli-Palestinian conflict*, (Indianapolis 1994,2009), 479.

²¹ Rabinovich, *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformater the Middle East*, 49.

²² Rabinovich, *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformater the Middle East*, 10.

zrakoplovstvu izvršene bitne promjene. Najveća pozornost bila je usmjerena prema protuzračnoj i protuoklopnoj obrani, pa su nabavljeni suvremeni raketni i topnički sustavi protuzračne obrane. Svaka postrojba pripremana je za samostalno vođenje protuoklopne borbe, a naoružane su i velikim količinama protuoklopnog naoružanja. Pred egipatskom vojskom se našao izuzetno bitan problem koji je morala riješiti odmah na početku rata, a to je prelazak Sueskog kanala i osvajanje Bar-Lev linije za što kraće vrijeme. Problem je bio kako napraviti otvore u visokim pješćanim zidovima s druge strane kanala jer su se eksplozivna sredstva pokazala neučinkovitima. Pokazalo se da tu zadaću najbolje mogu riješiti jaki vodeni mlazovi, zbog kojih su pripremljene vodene pumpe visokog pritiska tako da je svaka pumpa mogla raščistiti između 1500 i 2000 m³ pijeska. Formirani su i timovi ronionaca koji su imali zadatak zatvoriti otvore koji su ispuštali gorivo u kanal, a također je izvršena i koncentracija topničkih oruđa koja su trebala podržati egipatsku vojsku prilikom prelaska kanala. Posebna pozornost posvećena je i ostvarivanju faktora iznenađenja, a mjerama dezinformiranja Izraelaca nastojalo se stvoriti dilemu u njihovim redovima o stvarnim vojnim namjerama. Izraelska vojska podcijenila je arapske snage smatrajući da ima zračnu prevlast koja joj osigurava preventivni udar.²³ Pod zapovjedništvom generala Gamasyja, operativno osoblje egipatske vojske proučavalo je raspored morskih mijena, pa čak i židovski kalendar kako bi odredili točan datum napada. Planeri su željeli dugu noć za prelazak kanala, kako bi se mostovi napravili tijekom noći, a tenkovi koji bi prelazili mostove bili bi skriveni od izraelskih zrakoplova. Jedan od poželjnih dana za prijelaz kanala u listopadu bio bi Jom Kipur. Egipatski planeri su znali da se izraelski rezervisti mobiliziraju tijekom hitnih slučajeva tako što se na radiju emitiraju šifre jedinica. Za vrijeme Jom Kipura, međutim, radio i televizija u Izraelu se ne emitiraju. Izbor Dana D bio bi prepušten Sadatu i Assadu, ali planeri su okvirno postavili datum napada oko 6. listopada, na Jom Kipur, ističući njegovu posebnu prednost. Jom Kipur je, međutim, bio također i najgori mogući arapski izbor. Unatoč nedostatku radija, Izrael je imao druge načine da mobilizira svoje rezerve. Za razliku od bilo kojeg drugog dana u godini, na Jom Kipur se zna gdje se može naći gotovo svaki rezervist u zemlji - u svom domu ili u obližnjoj sinagogi. Izostanak prometa na ovaj dan omogućio bi brže obavještanje rezervista o mobilizaciji, kao i njihov brži dolazak do vojnih baza. U listopadu je također i muslimanski praznik Ramazan. Planeri su to vidjeli kao prednost, jer je bilo manje vjerojatno da će Izraelci posumnjati u napad tijekom svetog mjeseca, kada muslimani ne jedu i ne piju tijekom dana. Rat je pao u najsvetije doba godine za obje strane, a sama ta činjenica imala je taktičku ulogu.²⁴ Assad i Sadat tajno su

²³ Ogorec, Marinko, *Ratovi dvadesetog stoljeća*, (Rijeka, 2011) 357.

²⁴ Rabinovich, *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformed the Middle East*, 48-49.

se susreli u Damasku 22. rujna te su se složili da napad krene 6. listopada. Jedino preostalo pitanje bilo je u koliko sati da krene napad? Assad je želio da napad krene u 7 ujutro kako bi Izraelcima pogled bio zaklonjen suncem, dok je Sadat želio da napad krene u 18 sati neposredno prije večeri kako bi egipatski inženjeri mogli napraviti mostove preko kanala.²⁵ Konačno, dvije zemlje su se dogovorile da će napad krenuti u 14 sati.²⁶

4. Neuspjeh izraelskih obavještajnih službi

Od Šestodnevnog rata obavještajna procjena IDF-a smatrala je potencijalni rat malo vjerojatnim. Na prvom sastanku Elazara s Glavnim stožerom nakon što je preuzeo dužnost 1. siječnja 1971, promijenio je vjerojatnost rata u vrlo veliku, vjerujući da Sadat nije imao drugih opcija. U listopadu 1972, general Eli Zeira imenovan je za šefa vojne obavještajne službe poznate po hebrejskom akronimu – AMAN. Bio je odgovoran za formiranje nacionalne procjene obavještajnih podataka koja ne samo da je služila Glavnom stožeru, već i vladi pri donošenju odluka. Šef obavještajne službe otkrio je, nakon što je preuzeo dužnost, da Izrael ima izvor koji se može opisati kao „dobrostojeći čovjek u Egiptu“. To je bio izvor koji je mogao pružiti visokokvalitetne vojno-političke informacije iz srca arapskog svijeta. Ušao je u izraelsko veleposlanstvo 1969. godine kako bi pružio svoje usluge. Mossad je vodio opsežne provjere i utvrdio da se ne radi o dvostrukom agentu. Upravo od tog agenta – koji je kasnije nazvan „Izvor“ – Izrael je shvatio na koji način Sadat razmišlja.²⁷ Radilo se o Dr. Ashrafu Marwanu, zetu predsjednika Gamala Abdel Nassera, a kasnije i bliskom savjetniku predsjednika Anwara el Sadata, regrutiranom 1970. godine od strane Mossada, izraelske obavještajne agencije, koji je izraelskim obavještajcima pružio zapanjujuće informacije o pripremama Egipta za rat. U izraelskoj obavještajnoj službi smatrao se "čudesnim izvorom", ali brojni su mislili da je Marwan bio dvostruki agent, koji je služio Izraelu kako bi dao lažne informacije.²⁸ U srpnju 1970. godine, dok je bio u Londonu, Marwan je kontaktirao izraelsko veleposlanstvo u želji da razgovara s predstavnicima sigurnosti. Dvaput je njegov zahtjev odbijen jer ga izraelski predstavnik nije prepoznao. No, Marwan je ponovno pokušao, ostavivši svoje ime i u prosincu, kada je slučaj prijavljen Shmuelu Gorenu, šefu centra Mossada u Europi, koji je odmah utvrdio da se radi o zetu predsjednika Nassera i organiziran je sastanak. Marwan je ponudio da špijunira za Izraelce, a dojam koji su dobili bio je da je novac važan motiv u

²⁵ Rabinovich, *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformater the Middle East*, 60.

²⁶ Rabinovich, *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformater the Middle East*, 74.

²⁷ Rabinovich, *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformater the Middle East*, 20.

²⁸ Siviner Asaf, *The Yom Kippur War, Politics, Legacy, Diplomacy*, (Oxford, 2013), 195.

ponudi njegovih usluga. U Tel Avivu, direktor Mossada, Zvi Zamir odlučio je riskirati i zaposliti Marwana iako je bio svjestan da bi to mogao biti egipatski pokušaj da ih obmanu. Ali Zamir i njegov tim vjerovali su da Marwan vjerojatno nije dvostruki agent jer je to teško biti dulje vrijeme ukoliko se ne radi o profesionalnom agentu što Marwan svakako nije bio. Izraelci su također mislili da Mahabharat, egipatska obavještajna agencija, nije dovoljno sofisticirana da bi uspješno obavila takav zadatak. Gledajući sa egipatskog stajališta, korištenje predsjednikovog zeta kao špijuna nosi sa sobom previše rizika jer su ga Izraelci mogli ubiti ili zarobiti.²⁹ U studenome 1972. Marwan je izvijestio svoje izraelske rukovoditelje da je predsjednik Sadat odlučio pokrenuti rat protiv Izraela i da će do njega doći "prije kraja godine". To je upozorenje izazvalo veliku paniku u Izraelu, gdje je vojska povećala stanje uzbune, ali na kraju nije došlo do rata.³⁰ U proljeće 1973. otkriveno je kretanje egipatskih postrojbi, artiljerije i opreme za premošćivanje kanala. Obavještajci, uključujući i "Izvor", izvijestili su o Sadatovoj namjeri da ide u rat. Kairo je svoju vojsku stavio u stanje uzbune, a ekspedicijske snage iz Iraka, Alžira i drugih arapskih zemalja zauzele su položaje na egipatskoj liniji. Dvije eskadrile ratnih zrakoplova stigle su u Egipat iz Iraka i Libije. Ova potonja eskadrila sastojala se od Mirage-a sposobnih da dopru do Izraela. Obavještajni izvori naveli su kao vrijeme početka rata sredinu svibnja, a IDF je bio stavljen na najviši stupanj pripravnosti čiji je naziv bio operacija "Plavo-bijelo".³¹ Dok je načelnik vojne obavještajne službe Eliahu Zaira bio skeptičan glede egipatskih namjera, načelnik Glavnog stožera David Elazar i ministar obrane Moshe Dayan mislili su drugačije. Izrael je 19. travnja proveo operaciju „Plavo-bijelo“ koja je zahtijevala veliku mobilizaciju rezervnih vojnika. Međutim, očekivani egipatski napad nije se ostvario, a mobilizacija je Izrael stajala 45 milijuna dolara.³² Unatoč dva lažna upozorenja o ratu ona nisu narušila Marwanov status u Izraelu, gdje se i dalje držao kao najpouzdaniji super-špijun. Međutim, kasnije se doznalo o najmanje dva važna događaja u Egiptu za koje je Marwan morao znati, ali ih nije rekao Izraelcima ili ukoliko bi rekao, bilo je nečeg neobičnog u izvješćima. Prvi se dogodio 23. kolovoza 1973. u Aleksandriji, gdje je zajedničko vrhovno vijeće sirijsko-egipatskih oružanih snaga odlučilo po prvi put da započnu rat protiv Izraela i odrede datum. Drugi događaj dogodio se 28. kolovoza 1973., kada je Marwan bio jedini egipatski dužnosnik koji je prisustvovao tajnom sastanku između predsjednika Sadata i kralja Faisala iz Saudijske Arabije, gdje je tijekom spomenutog sastanka u Aleksandriji Sadat obavijestio kralja Saudijske

²⁹ Siviner, *The Yom Kippur War, Politics, Legacy, Diplomacy*, 198.

³⁰ Siviner, *The Yom Kippur War, Politics, Legacy, Diplomacy*, 201.

³¹ Rabinovich, *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformater the Middle East*, New York, 21.

³² Kumaraswamy, *Historican Dictionary of Arab-Israeli Conflict*, 52.

Arabije da će Egipat započeti rat protiv Izraela, "uskoro, vrlo brzo ...".³³ U petak, 5. listopada u 2.30 sati, šef Mossada Zvi Zamir dobio je poruku najvažnijeg agenta tajne službe. U poruci je pisalo samo "tsnon" (hebrejski za "rotkvice"), što je bila dogovorena kodna riječ za "rat je neizbježan". Poruka je nagovještavala jasnije detalje u idućih 24 sata. Zamir nije obavijestio premijerku Goldu Meir, ministra obrane Dayana i načelnika IDF-a Davida Elazara o poruci. Nekoliko minuta kasnije, načelnik AMAN-a Eli Zeira nazvao je Zamira kako bi ga obavijestio o najnovijim saznanjima iz Egipta i Sirije, a Zamir je tada svom vojnom kolegi rekao da je stigla poruka od njegovog glavnog izvora. Šef Mossada je rekao da će doći do rata, a iako nemaju točan datum znaju da je neizbježan. No, izostanak informacije o vremenu napada bio je ključan za Izrael. Ponovno bez obavještavanja premijera Zamir je, nakon kratke konzultacije sa Zeirom, odlučio odletjeti u Europu kako bi se osobno sastao s Izvorom i provjerio izvješće.³⁴ U pratnji časnika, šef Mossada sastao se s Izvorom u jednom stanu u Londonu. Poruka je bila jasna - Egipat će napasti sutra prije mraka. Napad bi se izvršio prema ratnom planu koji je već bio u rukama Izraela, što je značilo prelazak Kanala s pet divizija koje bi krenule neposredno prije mraka. Na pitanje radi li se možda o lažnoj uzbuni kao u prosincu i svibnju, Izvor je rekao da ne može isključiti mogućnost da se Sadat ponovno predomisli u posljednjem trenutku. Egipat se bojao da će, ukoliko se sazna za njegove pripreme, postojati šansa da će "vanjski pritisci", očito sovjetski, moći odvratiti Siriju od ulaska u rat. On je ipak procijenio da su šanse da Egipat krene u rat „99,9 posto". Zamir je znao da će poruka Izvora, ako je prosljedi bez ublažavanja upozorenja ukazujući na prethodne slučajeve, potaknuti mobilizaciju u Izraelu. Čak i kada bi se radilo o lažnoj uzbuni, posebice na Jom Kipur, to bi imalo dalekosežne posljedice i za Izrael i za regiju. No, bilo je i previše drugih znakova upozorenja da bi se to umanjilo, a Zamir je odlučio da je prosljedi informaciju bez ublažavanja. Kako bi uštedio vrijeme potrebno za šifriranje i prenošenje njegove poruke sigurnim sredstvima odlučio je telefonirati u Tel Aviv.³⁵

5. Naoružanje

5.2 Egipatsko-sirijska arapska koalicija

³³ Siviner, *The Yom Kippur War, Politics, Legacy, Diplomacy*, 201.

³⁴ Black, Morris, *A Israel's secret, A History of Israel's Intelligence Services*, 286.

³⁵ Rabinovich, *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformater the Middle East*, 94.

Egipatska vojska je 1973. godine raspolagala s 1 200 000 vojnika od kojih 66 000 časnika. Sastojala se od 19 pješačkih brigada, 8 mehaniziranih, 10 oklopnih brigada, 3 zrakoplovne brigade. Vojska je raspolagala sa 4000 komada artiljerije, 1700 tenkova i 2000 oklopnih vozila. Protuzračna obrana imala je 150 SAM baterija i 2500 protuzračnih topova. Egipatske zračne snage imale su 400 borbenih aviona, 60 transportnih aviona i 140 helikoptera. Cjelokupni doprinos drugih arapskih zemalja bio je: 1 Mig-17, 1 Mig-21 i 1 Su-7 iz Alžira, dve eskadrile Mirage-a III iz Libije i jedna Hawker Hunter eskadrila iz Iraka. Na Sueskom kanalu je 1973. bilo prisutno 5 pješačkih divizija s dodatnim oklopnim brigadama uz potporu 3 mehanizirane i 2 oklopne divizije. Svaka pješačka divizija imala je tri brigade potpomognute brigadom od 120 tenkova. Svaka pješačka brigada imala je jedan bataljun sa Su-100 samohodnim protutenkovskim topovima i bataljun sa 317 RPG-7 i 48 AT-3 Maljutke ili po NATO-vom nazivu „Saggera“.³⁶ RPG-7 je nasljednik ručnog bacača iz Drugog svjetskog rata, oružja koje je bilo učinkovito u bliskim susretima s oklopnim vozilima i tenkovima. Razvijeno je od strane Sovjetskog Saveza 1961., s ciljem uništavanja oklopa NATO-vih tenkova, a moglo je pogoditi metu na udaljenosti od 300 metara.³⁷ Raketa sovjetske proizvodnje 9K11 „Maljutka“ uništila je preko 70 posto izraelskih tenkova za vrijeme Jomkipurskog rata.³⁸ Svaka mehanizirana divizija uključivala je 2 mehanizirane i 1 oklopnu brigadu, davajući diviziji ukupno 160 tenkova, dok su oklopne divizije imale 2 oklopne brigade i 1 mehaniziranu s ukupno 250 tenkova. Egipatska druga armija, koju su činile 2., 16., 18. divizija bila je odgovorna za sjeverni dio kanala od Port Saida do Velikog gorkog jezera, a treća armija koju su činile 7. i 19. divizija južni dio kanala. Od stranih kontingenata koji su bili uz egipatsku vojsku sudjelovali su po jedna pješačka brigada iz Maroka, Sudana, Kuvajta i Tunisa te po jedna oklopna brigada iz Alžira i Libije.³⁹

U sklopu sirijske vojske sudjelovala je marokanska brigada u podnožju planine Hermon, sjeverno od ceste Kuneitra-Damask bila je sedma pješačka divizija s pridruženom oklopnom brigadom, južnije se nalazila deveta pješačka divizija također s pridruženom oklopnom brigadom, jugoistočno od Rafida i sjeverno od doline Yarmouk nalazila se peta divizija. Iza njih su se nalazile treća i prva oklopna divizija. Glavni borbeni elementi pješačke divizije bili su pješačka brigada, dvije mehanizirane pješačke brigade i jedna oklopna brigada. Pješačke i mehanizirane pješačke brigade imale su tri pješačka bataljuna, a bataljun se sastojao od 40

³⁶ Dunstan, *The Yom Kippur War 1973 (2), The Sinai*, 24.

³⁷ Rabinovich, *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformater the Middle East*, 31.

³⁸ Ogorec, *Ratovi dvadesetog stoljeća*, 360.

³⁹ Dunstan, *The Yom Kippur War 1973 (2), The Sinai*, 24- 25.

tenkova koje su činili sovjetski T-54 i T-55 te artiljerijski bataljun. Ostale komponente sirijske pješачke divizije uključivale su i pukovnije topničke i protuzračne artiljerije, izviđački bataljun i jedinice za kemijsko ratovanje. Sirijske brigade svih tipova imale su i jedinicu od 4 PT-76 izviđačkih tenkova. Na papiru su te jedinice dale diviziju jačine oko 10 000 vojnika, 200 tenkova, 72 komada artiljerije i približno jednak broj protuzračnih topova i SAM-ova, ali u stvarnosti je jedino peta pješачka divizija bila u punoj borbenoj spremi, dok su ostale bile na 80 ili 50 posto.⁴⁰ Uz već pristutne SAM-2 i SAM-3 protuzračne sustave, 1972. se pojavljuju i SAM-6 sustavi koji su po elektroničkim parametrima bili nepoznati čak i Amerikancima.⁴¹ Kao najučinkovitiji sustav pokazao se SAM-6 „Kub“. SAM-6 „Kub“ je raketa dužine 5.83 metra, težine 580 kg, od čega bojna glava nosi 57 kg, maksimalne brzine 2.5 maha, i krajnjeg dometa 24 km.⁴² Za napad na Golansku visoravan sirijska vojska raspolagala je sa otprilike 60 000 vojnika, 1400 tenkova i 800 topova. Uz sirijsku vojsku u napadu su sudjelovale i tri iračke oklopne divizije i jordanske snage s 40. oklopnom brigadom. Sirijske zračne snage imale su preko 300 aviona, uključujući 30 Su-7, 80 Mig-17, 200 Mig-21 presretača i manji broj Il-28 bombardera. Također, kako bi pojačali obranu zapadno od Damaska postavljeno je 100 baterija SAM-ova.⁴³

5.2 Izraelska vojska

U IDF-u 1973. bilo je aktivno 75 000 vojnika, od toga po 11 500 u kopnenim i zračnim snagama i 2000 u mornarici. U bilo koje doba oko 50 000 ročnika bilo je na treningu. U vojsci je i do 15 brigada moglo biti operativno iako ne nužno u punoj borbenoj spremi. U slučaju mobilizacije, IDF je mogao imati i do 350 000 vojnika i preko 30 brigada koje bi bile grupirane u divizije nazivane „Ugda“. U vrijeme mira jedna Ugda bi bila na Sinaju, a druga na Golanu. Na Sinaju je Ugda imala otprilike tri oklopne brigade od čega svaka brigada s tri bataljuna u punoj snazi sa 111 tenkova po brigadi. Otprilike polovina tenkova bili su britanski Centurioni. Uz njih je bilo i 600 M60, 250 modela T54/55 zarobljenih u Šestodnevnom ratu i 250 Super Shermana.. Od zarobljene sovjetske opreme imali su i dalekometne topove M107. Zračne snage imale su 550 borbenih aviona uključujući 130 F4 Phantoma i 170 A-4 Skyhawkova i stare Mirage. Mornarica je imala 5 podmornica i 21 patrolni brod.⁴⁴

⁴⁰ Dunstan Simon, *The Yom Kippur War 1973 (1), The Golan Heights, (2003), 17-18.*

⁴¹ Rabinovich, *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformater the Middle East, 37.*

⁴² Ogorec, *Ratovi dvadesetog stoljeća, 360.*

⁴³ Dunstan, *The Yom Kippur War 1973 (1), The Golan Heights, 19.*

⁴⁴ Dunstan, *The Yom Kippur War 1973 (2), The Sinai, 25.*

Protiv sirijske vojske Izraelci su postavili jednu oklopnu brigadu, dva pješaka bataljuna i 4 baterije samohodne artiljerije. Razlog slaboj pripremi je bilo to što su Izraelci mislili da Sirija neće sama bez Egipta ući u rat, a da Egipat neće ući u rat bar još tri godine. Izrael se jako oslanjao na svoje zračne snage i svaki sirijski upad bi se suočio sa zračnom silom poput one iz Šestodnevnog rata. Pet godina kasnije kada je došlo do Jomkipurskog rata, Izrael je 52 posto obrambenog budžeta izdvojio na zračne snage, dok su druge grane vojske imale već zastarjelu opremu. U najgorem položaju je bila artiljerija koja je imala ograničen broj samohodnih topova kao što su M107, M109 i M110.⁴⁵

6. Početak rata

6.1 Egipatski napad i prelazak Sueskog kanala

Rat je započeo u 14 sati, kada je oko 200 egipatskih aviona napalo izraelske položaje leteći u niskom letu.⁴⁶ Gađali su izraelske zapovjedne centre, protuzračne baterije Hawk, artiljeriju, zračne baze, radarske postaje, glavnu obavještajnu bazu na Sinaju. Jedna od prvih egipatskih žrtava bio je polubrat predsjednika Sadata, čiji je avion oboren u napadu na zračnu bazu Refidim, gdje je glavna pista bila uništena u roku od nekoliko sati. U prvoj minuti više od deset tisuća granata palo je na izraelske linije, uglavnom na i oko utvrda na strani kanala.⁴⁷ Prema vojnim planovima, prelazak kanala se trebao provesti na što većoj širini, s daljnjim napredovanjem prema istoku i u tri glavna smjera prema prevojima Mitla, Gidi i El Tasa. Ratne operacije su se razvijale kroz tri razdoblja : 1. prelazak kanala i stvaranje mostobrana na istočnoj obali Kanala (6.-14.10), 2. pokušaj nastavka egipatskog prodora korištenjem pričuva (14.-15.10) i 3. izraelski protunapad, ponovno izbijanje na kanal i stvaranje mostobrana na zapadnoj obali (15.-25.10).⁴⁸ Petnaest minuta nakon početka bombardiranja, 4000 komandosa i pješaka u prvom valu krenulo je od egipatskih rampi do kanala, gdje ih je čekalo 720 gumenih i drvenih čamaca. Veslajući prema drugoj strani kanala izvikivali su "Allahu akbar" (Bog je velik).⁴⁹ Istovremeno su poletjela i 2 bombardera Tu-16 koji su iznad Sredozemnog mora ispalili 2 projektila na Tel Aviv kako bi odvratili izraelsko zrakoplovstvo od strateškog bombardiranja egipatskih gradova pokazujući da i oni mogu pogoditi civilna mjesta, no jedna raketa je pala u

⁴⁵ Dunstan, *The Yom Kippur War 1973 (1), The Golan Heights*, 19.

⁴⁶ Dunstan, *The Yom Kippur War 1973 (2), The Sinai*, 41.

⁴⁷ Rabinovich, *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformater the Middle East*, 114.

⁴⁸ Ogorec, *Ratovi dvadesetog stoljeća*, 358.

⁴⁹ Rabinovich, *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformater the Middle East*, 114.

more dok je druga oborena⁵⁰ Do sumraka, u 17:50 već je 32 000 egipatskih vojnika prešlo kanal uz samo 208 poginulih.⁵¹ Tijekom idućih nekoliko dana, preko 10 mostova prešlo je otprilike 100 000 vojnika, kao i 700 tenkova i veći broj oklopnih vozila. Izrael je između 7. i 9. listopada izvodio česte protuudare u kojima je izgubio oko 300 tenkova. Dolaskom novih snaga 9. listopada Izraelci prelaze u obranu svih pravaca koji vode ka ranije spomenutim prijevorima, a poučeni prijašnjim greškama, promijenili su način vođenja borbi te su iz protunapada pomoću oklopnih snaga prešli u obranu. Novonastalom situacijom Egipćani su dovedeni u težak položaj, jer su za razliku od prethodnih nekoliko dana, kada su uspješno zaustavljali izraelske protuudare, sada su morali napadati dobro organiziranu izraelsku obranu koja im je nanosila velike gubitke. Dodatni problemi su nastali kada su Egipćani morali promijeniti vojne planove kako bi pomogli Sirijcima koje su Izraelci potisnuli s Golanske visoravni.⁵² Nova egipatska ofenziva započinje 14.10. i popraćena je snažnim zračnim i topničkim udarima. Izraelci su predvidjeli ofenzivu i pripremili se za njeno zaustavljanje. Došlo je do sudara oklopnih snaga od kojih je na svakoj strani bilo između 1500 i 2000 tenkova i oklopnih transporterata nakon čega je egipatska ofenziva zaustavljena uz velike gubitke.⁵³

6.2 Stanje na Golanskoj visoravni

U 13:45 promatrači na planini Hermon vidjeli su da Sirijci skidaju kamuflažne mreže s artiljerije. Desetak minuta kasnije granate su počele padati po izraelskim pozicijama diljem cijelog bojišta. Granatiranje, koje je trajalo oko 50 minuta, bilo je vremenski usklađeno s egipatskim prelaskom Sueskog kanala.⁵⁴ Izraelska 7. oklopna brigada pod zapovjedništvom Avigdora Ben-Gala, koji je predivio rat još dva tjedna ranije, bila je jedina izraelska postrojba spremna za borbu. Jedan dio te brigade činila je i 77. oklopna bojna potporučnika Avigdora Kahalanija, koja je nakon rata je postala jedna od najglasovitijih u izraelskim oklopnim snagama. Sedma oklopna brigada branila je sjeverni dio golanske bojišnice s više od 100 tenkova. Njih je u prvom valu napadalo 540 sirijskih tenkova među kojima su bili najpoznatiji sovjetski tenkovi T-62. Iza njih je u drugom valu nailazilo još 960 tenkova, dok je oko 600 tenkova napadalo južni dio Golana. Avigdorova brigada pretrpjela je velike gubitke, a dan kasnije ostalo im je još samo 40 tenkova, zadržavajući 500 sirijskih. Unatoč tome što su Sirijci

⁵⁰ Dunstan, *The Yom Kippur War 1973 (2), The Sinai*, 41.

⁵¹ Dunstan, *The Yom Kippur War 1973 (2), The Sinai*, 47.

⁵² Zgudić, Kasapović, *Bliski istok, povijest i politika*, 67.

⁵³ Ogorec, *Ratovi dvadesetog stoljeća*, 358-359.

⁵⁴ Dunstan, *The Yom Kippur War 1973 (1), The Golan Heights*, 31.

pretrpjeli velike gubitke, iza olupina 130 uništenih tenkova nailazilo je još 600, popraćeno stotinama transportera. Avigdor je preostalo još 6 tenkova u funkciji, kojima se pridružilo još 9 tenkova. Sa 15 tenkova branio je cijeli sjever zemlje od sirijske vojske. Zapovjednik sjeverne bojišnice Rafael Eitan je tada izdao zapovijed da preostali izraelski tenkovi krenu u ofenzivu i da zauzmu položaje na uzvisinama.⁵⁵ Tada dolazi do zaustavljanja sirijskih snaga na samo nekoliko kilometara prije zauzimanja prijelaza preko rijeke Jordan. Postoji mnogo pitanja zašto su sirijske snage stale. Neki misle da je došlo do zastoja jer je Glavnom stožeru Sirije bilo teško odstupiti od planova napravljenih prije rata. Stoga nisu mogli iskoristiti zapanjujuće uspjehe koje su postigle tijekom prve faze rata; uspjehe koji su daleko premašili očekivanja Sirijaca i početno planiranje. Postoje tvrdnje da je došlo do zastoja jer su Sirijci posumnjali na moguću izraelsku zasjedu, a smatra se i da su Sirijci stali jer su se bojali da će Izrael upotrijebiti nuklearno oružje koje posjeduje ukoliko bi Sirijci prešli linije iz 1967. - koje su vjerojatno predstavljale crvenu crtu za Izrael jer bi dovele u pitanje i sam njegov opstanak.⁵⁶

7. Izraelski protunapad i kraj rata

Borbe na Sinaju 14. listopada pokazale su se kao odlučujuće u ratu sa Egipatom. Izrael je od SAD-a dobivao ključnu pomoć u obliku zračne opskrbe vojnom opremom, što je također imalo veliku ulogu i u konačnom ishodu listopadskog rata. Odgovarajući na hitne izraelske pozive za pomoć u oružju, kao i na činjenicu da su Arapi ponovno dobivali pomoć od strane SSSR-a, Sjedinjene Države su 10. listopada otpremile brojne zrakoplove F-4 Phantom u Izrael. Do 14. listopada već je stvoren "zračni most" koji je mogao isporučiti gotovo tisuću tona opreme dnevno. Sa novim zalihama oružja i nakon nedavnih pobjede na sirijskom i egipatskom bojištu, Izrael se odupirao pozivima na prekid vatre, koji je ranije bio spreman prihvatiti, te je nastojao dodatno poboljšati položaj svojih snaga na terenu.⁵⁷ Dan kasnije Izraelci prelaze u protunapad s devet brigada i ciljem da odbace Egipćane nazad do Sueskog kanala. Također je i prihvaćen prijedlog Ariela Sharona, izraelskog generala, da se nakon izbijanja na kanal prijeđe na zapadnu obalu i da se unište egipatski raketni sustavi protuzračne obrane koji su u dotadašnjim bitkama nanijeli velike probleme izraelskom zrakoplovstvu te da se presjeku veze Kairo-Ismailija i Kairo-Suez čime bi se cjelokupne egipatske snage na istočnoj strani kanala dovele u okruženje.⁵⁸ Izraelska vojska pod zapovjedništvom Generala Ariela Sharona krenula

⁵⁵ Havel Boris, *Arapsko-izraelski sukob, Religija, politika i povijest Svete zemlje*, (Zagreb, 2013), 462-463.

⁵⁶ Siviner, *The Yom Kippur War, Politics, Legacy, Diplomacy*, 76.

⁵⁷ Tessler, *A History of the Israeli-Palestinian conflict*, 476.

⁵⁸ Ogorec, *Ratovi dvadesetog stoljeća*, 359.

je u napad, probila se do Sueskog kanala, izgadila pontonski most i prešla na drugu stranu sjeverno od Velikog gorkog jezera.⁵⁹ Zbog povlačenja Egipćana i ostavljanja dijela kanala nezaštićenog, Izraelci su uspjeli prebaciti oklopnu brigadu na zapadnu obalu Sueskog kanala, a 18. i 19.10. još dvije brigade.⁶⁰ Jedan dio postojbi krenuo je prema obližnjoj Ismailiji, a glavnina je krenula prema sjeveru. Za vrijeme prodiranja Izraelci su redom uništavali egipatske protuzračne baze.⁶¹ Zbog nepravovremenog i netočnog informiranja sa terena egipatsko vrhovno zapovjedništvo je tek 17.10. saznalo od sovjetskih diplomata, na osnovu satelitskih snimki, da se izraelske oklopne snage nalaze na zapadnoj obali kanala. Egipatske snage su potom odmah pokušale napraviti protuudar, no bezuspješno. Premda je izraelska vojska pokušala napredovati prema Ismailiji, ondje je naišla na velik otpor egipatskih snaga, ali je 24.10. ipak uspjela presjeći komunikacije Suez-Kairo, a presjecanjem te komunikacije čitava egipatska 3. armija koja je brojala 20 000 vojnika i 200 tenkova ostala je odsječena.⁶² Na sjevernom bojištu nove izraelske postrojbe su došle do Galileje i Golana te zaustavile sirijski prodor i prešle su u protunapad. Izraelski zrakoplovi, unatoč velikim gubicima, uspjeli su uništiti sirijske protuzračne sustave omogućivši izraelskoj vojsci da krene prema Damasku, a samim tim rat je za Siriju bio izgubljen. Sirijci su 22. listopada bili prisiljeni na prekid vatre. Svi tenkovi koji su prodirali na Golan bili su uništeni, a planina Hermon vraćena pod izraelsku kontrolu. Sva područja na sjevernom dijelu linije razdvajanja su bila osvojena, a izraelska vojska se nalazila u blizini Damaska.⁶³ Zbog iscrpljenosti snaga kao i brojnih pritisaka međunarodne javnosti i velesila dolazi do prekida vatre 25. listopada.⁶⁴

8. Posljedice rata i mirovni sporazum u Camp Davidu 1978.

Kada je prekid vatre konačno stupio na snagu 22. listopada, kao što je zatraženo Rezolucijom 338 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, Egipat je držao oko 1000 četvornih kilometara teritorija istočno od Sueskog kanala, dok je Izrael uspio zauzeti 1600 četvornih kilometara teritorija zapadno od kanala. Na sirijskom bojištu Izrael je zauzeo oko 600 četvornih kilometara dodatnih sirijskih teritorija. Obje strane pretrpjele su ogromne gubitke u ratu, s

⁵⁹ Havel, *Arapsko-izraelski sukob, Religija, politika i povijest Svete zemlje*, Zagreb, 465.

⁶⁰ Ogorec, *Ratovi dvadesetog stoljeća*, 359.

⁶¹ Havel, *Arapsko-izraelski sukob, Religija, politika i povijest Svete zemlje*, Zagreb, 465.

⁶² Ogorec, *Ratovi dvadesetog stoljeća*, 359.

⁶³ Havel, *Arapsko-izraelski sukob, Religija, politika i povijest Svete zemlje*, Zagreb, 464.

⁶⁴ Ogorec, *Ratovi dvadesetog stoljeća*, 359.

ukupnim egipatskim i sirijskim žrtvama procijenjenim na 15 000, dok je 2700 Izraelaca poginulo, a još 5000 ranjeno. Kao izraz solidarnosti s Egiptom i Sirijom, Saudijska Arabija je 16. listopada uvela embargo SAD-u i Nizozemskoj. Ubrzo nakon toga su i druge arapske države uvele embargo, a naftna kriza utjecala je na brojne zapadne države i Japan, prisiljavajući ih da izmijene svoj stav o arapsko-izraelskom sukobu.⁶⁵ Rezolucija 338 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, koja je dovela do prekida vatre u Jomkipurskom ratu 1973. godine, pozvala je na početak pregovora između Izraela i njegovih arapskih susjeda, a pregovori su započeli u Ženevi 21. prosinca 1973. Na njoj su sudjelovali Egipat, Izrael i Jordan, kao i glavni tajnik UN-a. Kao i na Ženevskoj konferenciji 1971. godine, Palestinska oslobodilačka organizacija (PLO) nije bila pozvana. Sirija je bila pozvana, ali Izrael je stavio veto na njezino sudjelovanje, zbog načina na koje su sirijske snage postupale prema ratnim zarobljenicima.⁶⁶ Posljedice Jomkipurskog rata bile su važne za sve aktere sukoba. Zbog faktora iznenađenja, tj. početnim izraelskim porazima posebno se na udaru našla vlada laburističke koalicije pod vodstvom Golde Meir, dok je ministar obrane Moshe Dayan postao najodgovornija osoba za početne neuspjehe. Laburistička stranka, vodeći zemlju od njenoga osnutka našla se u teškoj poziciji, a sve više je rasla nacionalistička stranka Likud koja je bila protiv bilo kakvih pregovora s arapskim zemljama i Palestincima. To se odrazilo i na izbore 1977. kada je Likud dobio 33 posto glasova, dok su laburisti dobili tek 25 posto. Iste godine dolazi i do preokreta jer je egipatski predsjednik Sadat odlučio promijeniti smjer politike, nastojeći uspostaviti dijalog sa SAD-om, jedinom silom koja je spremna riješiti bliskoistočno pitanje, pa i po cijenu prekida odnosa sa Sirijom. Američkim posredovanjem dolazi i do ponovnog otvaranja Sueskog kanala 1975. godine. U studenom 1977. Sadat najavljuje egipatskom parlamentu da planira otići u Jeruzalem s ciljem uspostavljanja dijaloga s Izraelom, što je izazvalo burne reakcije arapskog svijeta.⁶⁷ Zbog posjeta Jeruzalemu, čelnici Alžira, Sirije, Južnog Jemena i Libije sastali su se u glavnom gradu Libije Tripoliju, 5. prosinca 1977. i odlučili su da će zamrznuti odnose s Egiptom. U znak odmazde, Sadat je odlučio suspendirati diplomatske odnose s tim zemljama, kao i s Irakom, koji je također kritizirao njegove mirovne inicijative prema Izraelu.⁶⁸ Ponajviše zahvaljujući utjecaju američkog predsjednika Cartera, došlo je do sporazuma 1978. u Camp Davidu, ljetnoj rezidenciji američkih predsjednika u blizini Washingtona. Nakon završnih fazi pregovora, postignut je sporazum kojim bi se postavila opća načela mira na Bliskom istoku.⁶⁹ Bila su

⁶⁵ Kumaraswamy, *Historical Dictionary of Arab-Israeli Conflict*, 183.

⁶⁶ Kumaraswamy, *Historical Dictionary of Arab-Israeli Conflict*, 92.

⁶⁷ Goldstein, Ivo. *Povijest 21: Hrvatska povijest*. (Zagreb, 2008), 458

⁶⁸ Kumaraswamy, *Historical Dictionary of Arab-Israeli Conflict*, 264.

⁶⁹ Kuvačić-Izepa, *Thanatos-anđeo heroja*, 500.

potpisana dva ugovora. Prvi se odnosio na realiziranje mirovnog projekta za Bliski istok, s naglaskom na palestinsko pitanje. Drugi ugovor, koji je potpisan u ožujku 1979. odnosio se na mir između Izraela i Egipta i njime je predviđena normalizacija odnosa i povratak Sinaja. Za veći dio arapskog svijeta Sadatova politika se činila neprihvatljivom zbog mira sa cionističkim neprijateljem, posebice na štetu Palestinaca, Sirije i Jordana čiji su teritoriji ostali pod vlašću Izraela.⁷⁰ Najjači otpor miru su pružili islamski fundamentalisti, koji su organizirali atentat na Sadata na osmu obljetnicu Jomkipurskog rata. Atentat je bio izveden pred milijunima TV gledatelja i velikog broja prisutnih. U tijeku vojne parade u Kairu 6. listopada 1981. fundamentalisti su u mimohodu ispred svečane pozornice otvorili vatru i usmrtili predsjednika Sadata kao odgovor na uspostavljanje mira sa Izraelom.⁷¹

9. Zaključak

Jomkipurski rat je, kao i prethodna tri arapsko-izraelska rata, završio izraelskom vojnom pobjedom. Za razliku od prijašnjih ratova, Izraelci su ovog puta podcijenili svoje arapske susjede, smatrajući da se zbog njihovog snažnog zrakoplovstva i oklopnih snaga Egipćani i Sirijci neće usuditi ući u novi rat. Posebnu pozornost treba obratiti na sposobnost arapskih zemalja da osmisle opsežne vojne planove, osnaže vojsku i da faktorom iznenađenja dovedu izraelske obaviještajne službe u krajnje tešku situaciju. Unatoč tome što je u jednom trenutku

⁷⁰ Goldstein, Ivo. *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945-1985)*. 459-460.

⁷¹ Kuvačić-Izepa, *Thanatos-anđeo heroja*, 500-501.

došao u pitanje i sam opstanak židovske države te zbog nedovoljno pripremljenog plana i nemogućnosti daljnjeg napredovanja na bojištu, pitanje pobjednika je bilo odlučeno već sredinom rata. Razlog tome bio je u odlučnosti i dobrom vođenju izraelske vojske, ali i činjenici da je Izrael bio nuklearna sila. Kasnije su Izraelci nastojali osvojiti što više teritorija kako bi došli do što bolje pozicije u potencijalnim pregovorima nakon rata. Nakon rata, ponovno poražen, Egipat je doveden u tešku situaciju. Sadat se okrenuo Sjedinjenim Američkim Državama kako bi uz pomoć diplomacije vratio izgubljene teritorije, ali je zbog toga znatno pogoršao odnose s drugim arapskim zemljama koje su ga proglasile izdajnikom. Izrael je dodatno ojačao epitet najjače regionalne sile, uključivši se kasnije u još neke regionalne sukobe kao npr. libanonski građanski rat. Nakon egipatskog poraza nije dolazilo do novih ratova s Izraelom, a glavna prijetnja Izraelu je postao Irak, a nešto kasnije i Iran koji je nakon islamske revolucije 1979. postao najveći izraelski suparnik u regiji.

10. Slikovni prikazi

Prilog 1. Egipatski vojnici sa slikom predsjednika Sadata.

Prilog 2. Sastanak premijerke Golde Meir i ministra obrane Moshea Dayana sa vojnicima nakon prekida vatre.

Prilog 3. Moshe Dayan i Ariel Sharon na zapadnoj obali Sueskog kanala.

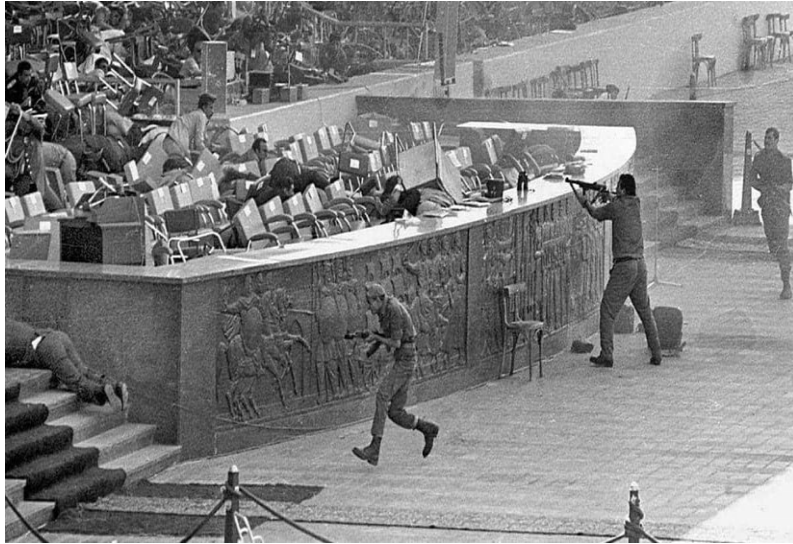
Prilog 4. Izraelska vojska na putu do Sueskog kanala.

Prilog 5. Predaja sirijskih vojnika na Golanskoj visoravni 10. listopada.

Prilog 6. SAM protuzračni sustav.

Prilog 7. Atentat na Sadata za vrijeme vojne parade 8. listopada 1981.

11. Izvor priloga

Prilog 1. preuzeto s: <https://www.gettyimages.com/photos/yom-kippur-war>

Prilog 2. preuzeto s: Rabinovich, Abraham. *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformater the Middle East*. New York: Schocken Books, 2004.

Prilog 3. preuzeto s: Rabinovich, Abraham. *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformater the Middle East*. New York: Schocken Books, 2004.

Prilog 4. preuzeto s:

<https://pro.magnumphotos.com/C.aspx?VP3=SearchResult&ALID=2K1HRGWP6YDX>

Prilog 5. preuzeto s: <https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/syrian-soldiers-raise-their-hands-in-surrender-october-10-news-photo/2569157>

Prilog 6. preuzeto s: Rabinovich, Abraham. *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformater the Middle East*. New York: Schocken Books, 2004.

Prilog 7. preuzeto s: <https://rarehistoricalphotos.com/the-assassination-of-anwar-sadat-1981/>

12. Popis literature

1. Asher, Dani. *The Egyptian Strategy for the Yom Kippur War*. Jefferson, North Carolina, London: McFarland & Company Inc., 2009.
2. Black Ian, Morris Benny. *A Israel 's secret, A History of Israel 's Intelligence Services*. New York: Grove Weidenfeld, 1991.
3. Dunstan, Simon. *The Yom Kippur War 1973 (2), The Sinai*. Oxford: Osprey Publishing, 2003.
4. Dunstan, Simon. *The Yom Kippur War 1973 (1), The Golan Heights*. Oxford: Osprey Publishing, 2003.
5. Goldstein, Ivo. *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945-1985)*. Zagreb: Jutarnji list, 2008.
6. Havel Boris, *Arapsko-izraelski sukob, Religija, politika i povijest Svete zemlje*. Zagreb: Naklada Ljevak, 2013.
7. Kumaraswamy P.R.. *Historican Dictionary of Arab-Israeli Conflict*. Lanham, Maryland, Toronto, Oxford: The Scarecrow Press, Inc, 2006.
8. Kuvačić-Izepa, Mate. *Thanatos-andeo heroja*. Split: Naklada Bošković, 2002.
9. Ogorec, Martin, (2011.) *Ratovi dvadesetog stoljeća*. Rijeka: Otokar Keršovani, 2011.
10. Rabinovich, Abraham. *The Yom Kippur War, the epic encounter that transformater the Middle East*. New York: Schocken Books, 2004.
11. Siviner, Asaf. *The Yom Kippur War, Politics, Legacy, Diplomacy*. Oxford: 2013.
12. Tessler, Mark. *A History of the Israeli-Palestinian conflict*. Indianapolis: Indiana University Press, 1994,2009.